

Cap sur l'école inclusive
en Europe

Erasmus+

Karta źródłowa

Literatura w wieku XX oraz XXI Część modułu/D

1/ Tematyka:

Odnajdujemy pozycję niepełnosprawności w społeczeństwie za pośrednictwem literatury.

Wiek XX:

Jean Dominique Bauby: Skafander i motyl 1997

Hervé Bazin: Wstań i idź 1952

Jeanne Benameur: Les Demeurées 2000

André Gide: Symfonia pastoralna 1919

Patrick Segal: The man who walked in his head 1977

Wiek XXI:

Henry Bauchau: Niebieskie dziecko 2006

Dorine Bourneton: Ulubiony kolor mojej matki 2002

Cécile Ladjali: Analfabeta 2016

Aral 2012

Philippe Pourtalet : Un battement d'Elle 2014

2/ Kontekst:

Powieść André Gide'a pt. „Symfonia pastoralna” wywodzi się bezpośrednio z powieści z końca XIX wieku. W książce początkowo mamy do czynienia z bohaterką bez imienia, bez ciała i bez życia.

"Oh! Nie śpi, jest idiotką, nie mówi i nie rozumie, co mówimy...." Jej rodzice zmarli, gdy miała 15 lat, nikt nigdy nie był nią zainteresowany, nigdy z nią nie rozmawiał, ale pastor postanawia przyjąć ją w domu - bardziej, by uczynić zadość religii protestanckiej i jej zasad niż z odruchu serca.

W pierwszym rzędzie pastor nadaje kobiecie imię Gertruda. Potem wpada na pomysł uczenia kobiety. Rozmawia w tym kontekście ze swoim lekarzem, który potwierdza przypuszczenie o "edukowalności" i mówi pastorowi, że ślepotą kobiety jest prawdopodobnie operacyjna. Następnie gospodarz rozmawia z kobietą, ona uczy się, a pomiędzy uczennicą a nauczycielem pojawia się miłosa relacja. Przebudzenie uczuć idzie w parze z otwartością na zmysły i bodźce muzyczne - dźwiękom przypisywane są kolory, a Gertruda ostatecznie przechodzi operację i odzyskuje wzrok. Kiedy się budzi, uświadamia sobie, że miłość, jaką odczuwała do swojego nauczyciela była faktycznie miłością do ojca.

Powieść ta porusza kwestię dynamiki relacji, jej granic. Pokazuje również możliwość wykorzystania sztuki jako medium pedagogicznego otwierającego wrażliwość osoby niepełnosprawnej.

Kolejna książka, „Wstań i idź” autorstwa Hervé Bazina jest szczególnie budującym przykładem. Opowiada historię ludzi, którzy doświadczyli niepełnosprawności w wyniku wypadku lub byli niepełnosprawni od urodzenia, a dzięki odpowiednim relacjom, osobom i wysiłkom są w stanie kształtować swoje życie i funkcjonowanie. W podobnym nurcie znajduje się powieść „Skafander i motyl” JD Bauby'ego. Te powieści pozwoliły na szersze rozpowszechnienie wśród dużego grona odbiorców informacji o życiu osób, które w literaturze poprzednich stuleci nie wychodziły na światło dzienne. Dwudziesty wiek jawi się więc jako czas wielkiego postępu w edukacji i artystycznej otwartości na świat niepełnosprawności. Uwaga skupia się jednak głównie na niepełnosprawności fizycznej – tej najbardziej oczywistej i tej, którą zauważamy najszybciej.

W XXI wieku w literaturze pojawiają się nowe formy niepełnosprawności, w tym autyzm i dysleksja czy analfabetyzm – zwłaszcza te dwa ostatnie jawią się jako interesujące, szczególnie w społeczeństwach, w których tak ważne jest słowo pisane. Tę tematykę podejmują powieści Jeanne Benameur oraz Cécile Ladjali, opisujące trudności bohaterów w szkole i „obowiązek szkolny” jako często jedyne uzasadnienie chodzenia do szkoły. W jednej z powieści bohaterem jest Leo, którego rodzice zginęli, gdy miał sześć lat. Opiekę nad nim przejmuje babcia. Zaczyna chodzić do szkoły, gdzie przed pustym arkuszem papieru nie jest się w stanie skoncentrować i ma wielkie problemy z nauką pisania, które trwają i w kolejnych klasach, aż do życia dorosłego. Przez długi czas nie kojarzy, że to na etapie, kiedy dziecko poznaje język pisany dostał od babci Adelaide tragiczną informację o śmierci rodziców, która tak mocno wpłynęła na jego rozwój. Już jako osoba dorosła, pracownik fabryki, dzięki sąsiadce Sybille (pielęgniarkę) wraca do świata języka pisanego i zapisuje się nawet na zajęcia w centrum integracyjnym, rozwijając jednocześnie relację z Sybille. W książkach wymienionych autorek związki między osobami niepełnosprawnymi a pełnosprawnymi są jednak ukazane jako kruche i podatne na zerwanie, co może kończyć się dla osoby niepełnosprawnej depresją. Pojawia się zatem pytanie o sposób przekazywania wiedzy. Jak możemy uwzględnić specyfikę każdej osoby w szkole, także w kontekście relacji nauczyciel/uczeń?

Na przykładzie przeglądu wybranych dzieł literackich zobaczyliśmy zatem, że na przestrzeni wieków przeszliśmy od postrzegania niepełnosprawnych jako "idiotów i żebraków", których można bez ograniczeń oszukiwać, do literatury, w której sami niepełnosprawni są bohaterami kształtującymi swój wizerunek w otoczeniu i sprawiającymi, że społeczeństwo słucha ich głosu.

3/ Cele:

Niniejsza karta jest załączona do modułu szkoleniowego poświęconego historii niepełnosprawności i jej ramom prawnym.

4/ Ograniczenia:

Zbadano jedynie kontekst francuski.